J. Stocký

O HOSPODÁŘSKOU SAMOSTATNOST MALÉHO STÁTU

F 1624

SBÍRKA PŘEDNÁŠEK
pořádaných
ČESKOU SPOLEČNOSTÍ NÁRODOHOSPODÁŘSKOU
v období 1931—32.

XII.

O HOSPODÁŘSKOU SAMOSTATNOST MALÉHO STÁTU.

Přednesl
Doc. Dr. JAN STOCKÝ,
ve schůzi společnosti pořádané
dne 11. ledna 1932.

Cena Kč 4·50.

KNIHOVNA
MINISTERSTVA
SOC. PÉČE.

V PRAZE 1932
Nákladem České společnosti národohospodářské.
Tiskem knihtiskárny »Prometheus« v Praze.
V komisi knihkupectví Fr. Řivnáče, Praha-Příkopy.

1019/32 F 1624.

ZF279

ÚVOD.

Úvahy o hospodářské soběstačnosti malého státu nabyly právě v době nejposlednější na časovosti a významu. Stará se o to slušný již soubor opatření, stupňujících hospodářskou isolovanost jednotlivých států: každé zvýšení ochrany domácího trhu, ať již jde o cla, o velmi zdokonalenou ochranu vázanosti obchodu devisami, povolovací řízení a zákazy dovozu vůbec, o ochranu domácího trhu práce, veterinářská opatření všeho druhu, to vše zvyšuje a činí neschůdnějšími hospodářské hradby mezistátní. Stejně ovšem působí podporování vývozu, ať už dovoznímí listy, vývozními prémiemi, restitucemi všeho druhu atd. — Praktická politika se proto více než jindy ohlíží po kritickém, vědeckém prostudování předpokladů hospodářské soběstačnosti malého státu, kdyžtě všecka tato opatření berou všem státům (tedy i malým) možnost udržeti se ve směně a hospodářské spolupráci se státy jinými a staví je před úkol udržeti se hospodářsky v úzce vymezeném hospodářském prostoru (politickými hranicemi).

Důsledky takto nově položeného úkolu vlivem všeobecného, nebývale ostrého vystupňování ochranářských snah projevují se tedy významně v omezování hospodářského prostoru. Politické hranice státu se stávají čím dále tím pro více podniků i hranicemi hospodářskými; praktické toho důsledky pro obecný rozvoj hospodářský, ale i pro samu existenci hospodářství státu jsou zřetelny a budou ještě podrobněji zhodnoceny.

Tyto ochranářské snahy jsou ovšem často velmi ostře kritisovány. Velká část úvah o současné hospodářské krisi vidí její příčinu právě v problému vypjetí ochranářství a stupňování snah po důsledné hospodářské soběstačnosti. Avšak zřídka je podrobněji pátráno, jaké jsou základní zdroje a hybné síly těchto snah. To pak, co bývá uváděno jako příčina „neodůvodněných snah ochranářských", bývá často povrchní, většinou již samo důsledkem daleko hlubší příčiny.

Tolik budiž řečeno úvodem ke studii, jež pod hlediskem především budoucnosti našeho státu chce:

a) odhadnouti tendenci hospodářského vývoje v základně důležitém směru, jako jest forma mezistátní úpravy hospodářské (ochranářství proti svobodnému trhu);

b) zda náš stát má dostatek základů pro svébytnost hospodářskou i pro případ dalšího ještě zúžení hospodářského prostoru (či dokonce úplného uzavření) pro dosavadní exportní odvětví jeho hospodářství.

Jak žádá vědecká metoda, začneme tyto úvahy a rozbory propočtem stavu. Hleďme při tom, jak již jest dáno tématem práce, především k Československu.

Rozvrhněme je pak do tří skupin, v nichž nejstručněji odděleně probereme podklady pro závěr, daný tématem práce. Jsou to skupiny:

a) Několik čísel pro soud o hospodářské soběstačnosti ČSR. Těchto několik konkretních dat potřebujeme pro obraz o velikosti hospodářské odvislosti republiky nejen ve směru dovozu, t. j. ve směru, kolik musí náš stát úkojů dovézti, aby mohl uspokojiti hospodářskou potřebu svých příslušníků, nýbrž také ve směru poměru vývozu k dovozu, v němž vynikne, jak dalece hospodářská specialisace našeho státu pokročila: kolik musíme vyvážeti, abychom mohli dovézti všechny úkoje, které potřebujeme.

b) Ve druhé skupině rozviňme přehled základních hledisek na hospodářskou spolupráci středoevropskou, poněvadž v teoretických úvahách o tomto tématu došlo se prakticky nejdále. Data i závěry v tomto směru vyřčené dojista z velké míry mohou býti podkladem pro posuzování tvrzení, jež sneseme v závěru.

c) V oddílu třetím probereme dosud přezíranou souvislost mezi formou vnitřní úpravy hospodářské a od ní odvisející formy úpravy mezistátních hospodářských styků. Není pochyby o tom, že důsledky strukturálních změn jednotlivých podniků, skládajících hospodářství státu, nezůstanou bez ohlasu a vlivu i v úpravě hospodářských vztahů mezistátních. Problém soběstačnosti, jak jest položen v našich dnech, jest dojista podstatně odlišný od tvaru, jak byl položen dříve. Soběstačnost hospodářská vlivem pokračujícího směnného společenství není již jen problémem možnosti vyráběti určité úkoje potřebné, nýbrž vyráběti je způsobem, který se blíží stavu technického a organisačního pokroku světa. Bylo by snad zbytečné prokazovati, že nemůže existovati trvale ve státě výroba, která by vyráběla textilní výrobky na ručních stavech, zatím co v sousedním státě byly by látky zhotovány na nejmodernějších stavech. Technický a hospodářský pokrok má takovou přitažlivost, že hluboké diference výrobních nákladů, zaviněné nedostatečností techniky nebo organisace jsou prakticky neudržitelné (pokud

jde o hospodářsky sousední území s lidmi přibližně stejného vzdělání, kultury atd.).

Toto položení problému považuji za mimořádně důležité, poněvadž souvislost takto daná vysvětluje řadu opatření často ostře odmítaných i dává možnost odhadnouti pravděpodobné vývojové cesty.

*

A. Několik čísel pro soud o hospodářské soběstačnosti ČSR.

P o p i s. Studujeme nejprve vývoj a současný stav obchodních styků ČSR s cizinou a československého dovozu a vývozu zboží. Bude dobře připojiti stručné číselné údaje o postradatelnosti jednotlivých trhů pro naše vývozní zboží a o postradatelnosti dovozu surovin, potravin a specielních výrobků z ciziny do Československa, aby vynikla prvá důležitá skutečnost: velikost závislosti československého hospodářství na cizích nákupních pramenech a na cizích odbytištích.

Číselné vyjádření této závislosti bude vlastně již dostatečným a přesvědčivým důkazem vzájemné hospodářské odvislosti států. Bude jím již také vzata ochranářská these, všeobecné, povrchní její oddůvodňování (úsilí o hospodářskou soběstačnost) a bude nutno ohlížeti se po argumentech jiných, především po argumentu aktivity obchodní bilance a argumentu obrany státu v případě války.

Avšak tím jsou staré výklady a oddůvodňování ochranářství vlastně poraženy. Novodobý merkantilism, jenž jest tak často označován za rozhodující příčinu soudobé evropské krise, příliš zkompromitoval argument obchodní bilance; a na soběstačnost v případě trvalé blokády mohou pomýšleti jen ti, kdož zaspali současný vývoj válečné techniky, aeroplány a plyny, jež v několika hodinách mohou zničit armádu i civilní obyvatelstvo v zázemí.

Soběstačnost malého státu objeví se pak ve zcela novém světle. Kořen ochranářských snah bude nutno hledati podstatně hlouběji. Bude třeba zkoumati směr a intensitu sil hospodářských, jež je vyvolávají: Třeba analysovati vnitřní strukturu současného podnikání, i také vlivy, souvisící se snahami záměrné regulace výroby a odbytu. S hlediska tohoto výkladu bude lze posouditi (v této místem omezené črtě ovšem velmi stručně), především prakticky nejvýznamnější věci z otázky studované: snahy o úpravu středoevropských obchodních styků, jejichž typickou formulací lze rozeskupiti do dvou skupin: představitelem prvé jest Dr. Hotowetz, druhé maďarský národohospodářský politik Dr. Hántos.

KNIHOVNA MINISTERSTVA SOC. PÉČE